

Koulukohtainen toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma VUORENMÄEN KOULU Iv 2023-2025

päivitetty 9/2022 ja täydennetty 1.6.2023 lakimuutosten osalta 9/2023

KOULUKOHTAINEN TOIMINNALLINEN TASA-ARVO JA YHDENVERTAISUUSUUNNITELMA

KOULU: Vuorenmäen koulu

Laadittu: 9/2022

Käsitelty Koti ja koulu –yhdistyksessä: 13.10.2022

Käsitelty yhteisöllisessä oppilashuoltoryhmässä 27.9.2022

Käsitelty Vuorenmäen koulun oppilaskunnan hallituksessa 29.9.2022

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 5§ (19.1.2023/101) 5a § (30.12.2014/1329)

Toimenpiteet tasa-arvon toteuttaminen koulutuksessa, opetuksessa ja varhaiskasvatuksessa

Viranomaisten ja koulutuksen järjestäjien sekä muiden koulutusta tai opetusta järjestävien yhteisöjen on huolehdittava siitä, että tytöillä ja pojilla sekä naisilla ja miehillä on samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen sekä että opetus, tutkimus ja oppiaineisto tukevat tämän lain tarkoituksen toteutumista.

Varhaiskasvatuksen järjestäjien ja palveluntuottajien on huolehdittava siitä, että tytöillä ja pojilla on samat mahdollisuudet varhaiskasvatukseen ja että varhaiskasvatus tukee tämän lain tarkoituksen toteutumista.

Tasa-arvoa edistetään koulutuksessa, opetuksessa ja varhaiskasvatuksessa lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen.

Tasa-arvosuunnitelman tulee sisältää:

- 1) selvitys oppilaitoksen tasa-arvotilanteesta;
- 2) tarvittavat toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi;
- 3) arvio aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää oppilas- tai opiskelijavalintoihin, opetuksen järjestämiseen, oppimiseroihin ja opintosuoritusten arviointiin sekä seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen.

Vuosittaisen tarkastelun sijasta suunnitelma voidaan laatia enintään kolmeksi vuodeksi kerralla.

Yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325 6 §

Koulutuksen järjestäjän velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta

Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava oppilaitoksen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia.

Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on varattava oppilaille ja heidän huoltajilleen sekä opiskelijoille tai heidän edustajilleen mahdollisuus tulla kuulluiksi edistämistoimenpiteistä.

Kirkkonummen opetussuunnitelma: 1.2.Paikallisen opetussuunnitelman laatimista ohjaavat periaatteet

Laaditaan oppilaitoskohtainen tasa-arvosuunnitelma yhteistyössä henkilöstön ja oppilaiden tai opiskelijoiden kanssa. Yhdenvertaisuussuunnitelma tehdään yhdessä tasa-arvosuunnitelman kanssa.

Vuosittaisen tarkastelun lisäksi suunnitelma voidaan laatia enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Kirkkonummella oppilaitoskohtainen tasa-arvosuunnitelma liitetään lukuvuosisuunnitelman yhteyteen, ja se tulee päivittää vähintään kolmen vuoden välein yhdessä oppilaiden kanssa. Edellä mainitut paikalliset suunnitelmat ovat luettavissa kunnan kotisivuilta.

Kuvataan sisältö ja prosessi koulukohtaisesti kunkin koulun omista lähtökohdista

Alla oleva on tarkoitettu esimerkiksi ohjaamaan, miten aihetta lähestytään.

1. Tasa-arvosuunnittelussa luodaan yhteinen käsitys siitä

. millainen on tasa-arvoinen koulu

. mitkä asiat koulussa voivat estää sukupuolten tasa-arvon toteutumista

- . mitkä asiat edistävät sukupuolten tasa-arvoa koulussa
- . millä edellytyksillä ja toimintatavoilla oppilailla on sukupuolesta riippumatta yhtäläiset mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa koulun toimintaan
- . miten puututaan häirintään ja ennaltaehkäistään sitä.

2. Tasa-arvolaisissa säädetään myös tasa-arvosuunnittelun painopisteistä. Tasa-arvotyössä tulee kiinnittää erityistä huomiota

- . oppilasvalintoihin
- . opetuksen järjestämiseen
- . oppimiseroihin
- . opintasuoritusten arviointiin
- . sukupuoleen perustuvan ja seksuaalisen häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen.

Käytännössä oppilasvalintojen tasa-arvoisuus tulee pohdittavaksi kouluissa, joihin on erityinen valintamenettely. Näitä ovat esimerkiksi kieli-, musiikki- sekä liikuntapainotteiset koulut ja luokat.

3. Tasa-arvosuunnittelu on jatkuva prosessi, joka tehdään koko koulun yhteistyönä.

Tasa-arvosuunnittelussa on seuraavat vaiheet

- . tasa-arvotilanteen selvittäminen
- . toimenpiteiden valinta
- . kirjaaminen tai muu dokumentointi
- . hyväksyminen
- . tiedottaminen
- . toimeenpano
- . arviointi ja seuranta.

4. Yhdenvertaisuussuunnitelma on oppilaitoskohtainen ja siinä tulee huomioida oppilaitoksen yksilölliset tarpeet ja olosuhteet. Suunnitelman sisältö ja laajuus määräytyvät koulutuksen järjestäjän ja oppilaitoksen tekemän yhdenvertaisuuden toteutumisen arvioinnin perusteella.

Luontevaa on sisällyttää suunnitelmaan myös tehty arvio yhdenvertaisuuden toteutumisesta. Edistämistoimien tehokkuuden näkökulmasta suunnitelmaan tulisi niin ikään sisällyttää kuvaus mahdollisista aikaisemmin toteutetuista edistämistoimenpiteistä ja niiden vaikutuksista.

Oppilaitoksen yhdenvertaisuussuunnitelmassa voi olla aiheellista käsitellä erimerkiksi opetuksessa käytettävien materiaalien asianmukaisuutta moniarvoisessa yhteiskunnassa, syrjinnän vaarassa olevien ryhmien tarpeiden huomioonottamista opetuksen järjestämisessä, kiusaamiseen ja häirintään puuttumista sekä mahdollisten syrjivien tapojen, asenteiden ja käytäntöjen tunnistamista ja poistamista.

Sisällysluettelo

1. Johdanto
  - a. Suunnitelman taustaa
  - b. Mitä tarkoitetaan tasa-arvolla ja yhdenvertaisuudella
2. Suunnitelman laadinta ja yhteistyö eri toimijoiden kanssa
3. Millainen on tasa-arvoinen koulu?
  - a. Mitkä asiat koulussa voivat edistää sukupuolten tasa-arvon toteutumista?
  - b. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus eri oppiaineissa
  - c. Asenteet
  - d. Häirinnän ja syrjinnän ehkäisy ja siihen puuttuminen
  - e. Oppilasvalinnat
  - f. Arviointi
  - g. Oppilaiden osallisuus
  - h. Ohjaus
  - i. Esteettömyys
  - j. Seksuaalissävytteinen puhe / syrjivä kielenkäyttö / muukalaisvihamielinen puhe / muu vihamielinen puhe
  - k. Sosiaalinen media ja sähköinen maailma
4. Selvitys oppilaitoksen tasa-arvotilanteesta
  - a. Oppilaitoskohtaisen kyselyn taustaa ja koulukohtaiset tulokset
  - b. Kyselyn pohjalta sovitut kehittämisalueet
5. Tarvittavat toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi
  - a. Lyhyen aikavälin tavoitteet
  - b. Pitkän aikavälin tavoitteet
6. Suunnitelmasta tiedottaminen
  - a. Henkilökunnalle
  - b. Oppilaille
  - c. Huoltajille
7. Arviointi ja seuranta

1. Johdanto

a. Suunnitelman taustaa

Vuoden 2014 opetussuunnitelman perusteiden luvussa 2.2. Perusopetuksen arvopohja, nostetaan tasa-arvo yhdeksi perusopetuksen arvopohjan kulmakiveksi. Tasa-arvolain täydennys (1329/2014) toi perusopetuslain piirissä oleville kouluille velvoitteen laatia koulukohtainen tasa-arvosuunnitelma. 1.6.2023 tämä velvoite laajeni koskemaan myös varhaiskasvatuksen yksiköitä. Myös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita on täydennetty 21.10.2015 määräyksellä, joka koskee koulukohtaisen tasa-arvosuunnitelman laadintaa. Suunnitelma on laadittava lain mukaan yhteistyössä oppilaiden edustajien ja henkilökunnan kanssa.

Vuoden 2015 alussa voimaan tullut yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) laajensi velvollisuutta edistää yhdenvertaisuutta. Viranomaisten toiminnan näkökulmasta laajentunut velvoite merkitsee mm. sitä, että vuoden 2017 alusta lähtien viranomaisilla on oltava laadittuna yhdenvertaisuussuunnitelma, jossa yhdenvertaisuutta käsitellään kunnan palveluissa kaikkien laissa mainittujen syrjäntäperusteiden näkökulmasta. Samalla lakiin tuli velvoite myös koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän koulun ja oppilaitoksen velvollisuudesta edistää yhdenvertaisuutta. Suunnitelman on oltava oppilaitoskohtainen ja siinä tulee huomioida koulun tai oppilaitoksen yksilölliset tarpeet ja olosuhteet. Suunnitelma tulee laatia yhteistyössä oppilaiden ja henkilökunnan kanssa.

Kirkkonummen paikallisen opetussuunnitelman mukaan suunnitelmat on päivitettävä vähintään kolmen vuoden välein yhdessä oppilaiden kanssa.

b. Mitä tarkoitetaan tasa-arvolla ja yhdenvertaisuudella?

Yhdenvertaisuudella ja tasa-arvolla tarkoitetaan ensisijaisesti ihmisarvon kunnioittamista ja yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta. Yhdenvertaiset mahdollisuudet eivät tarkoita erojen kieltämistä.

Tasa-arvolain tarkoitus on ennen kaikkea edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa ja estää sukupuoleen perustuvaa syrjintää. Tasa-arvolain yhteydessä puhutaan usein myös sukupuolisesta moninaisuudesta. Sukupuolisella moninaisuudella tarkoitetaan erilaisia seksuaalivähemmistöjä sekä fyysisen sukupuolen lisäksi myös kunkin ihmisen itse kokemaa sukupuoli-identiteettiä.

Yhdenvertaisuuslaki puolestaan keskittyy muuhun kuin sukupuoliseen yhdenvertaisuuteen. Lain tarkoitus on edistää yhtäläistä kohtelua esim. ikään, uskontoon, rotuun, kansallisuuteen tai mielipiteeseen liittyen.

”Opetusalan ammattijärjestön OAJ:n laatimien opettajien eettisten periaatteiden mukaan ihmisarvoa tulee kunnioittaa riippumatta ihmisen sukupuolesta, sukupuolisesta suuntautuneisuudesta, ulkonäöstä, iästä, uskonnosta, yhteiskunnallisesta asemasta, alkuperästä, mielipiteistä, kyvyistä ja saavutuksista. Opettajan oikeudenmukaisuuteen kuuluu erityisesti tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen sekä syrjinnän ja suosimisen välttäminen. Oikeudenmukaisuuden tulee toteutua myös etujen ja rasitteiden jaossa, rikkomusten ja ristiriitojen käsittelyssä sekä oppijan arvioinnissa. Opettajan tulee pitää huolta siitä, että kaikille opiskelijoille kuuluvat samat yhteiskunnan jäsenen oikeudet ja velvollisuudet. Opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kulttuureja ja maailmankatsomusta on kunnioitettava tasapuolisesti, eikä ketään saa syrjiä niiden perusteella.”

lähde: Oppia kaikille – Yhdenvertaisuussuunnittelun opas oppilaitoksille

2. Suunnitelman laadinta ja yhteistyö eri toimijoiden kanssa

Koska yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma tulee olla koulukohtainen, olemme suunnitelman pohjaksi toteuttaneet oppilaille tehdyn kyselyn liittyen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysymyksiin. Kysely laadittiin yhteistyössä Veikkolan ja Vuorenmäen koulujen yhteisöllisten oppilashuoltoryhmien kanssa. Kyselyn pohjana käytettiin Opetushallituksen ohjeistuksen, Tasa-arvo on taitolaji (2015), lopun mallikyselyä. Joitakin kysymyksiä hieman muokattiin. Kysely laadittiin yhtenä samansisältöisenä kyselynä vuosiluokille 3-6. Kysely toteutettiin syyskuussa 2022 kaikilla Vuorenmäen koulun 3-6 luokilla. Kyselyyn vastasi 182/195 oppilasta vuosiluokilta 3.-6 eli n. 93% ikäluokasta.

1.-2. luokkien osalta päädyimme ratkaisuun, jossa opettaja kävi luokkansa kanssa keskustelun kyselyn pohjalta ja kirjasi keskustelun keskeisen annin kirjallisesti muistiin. Tähän ratkaisuun päädyttiin siksi, että 1.-2.-luokkalaisille monet kyselyn kysymyksistä voivat olla itsenäisesti tehtynä vaikeasti avautuvia. 1.-2. luokilta keskusteluun osallistui 46/58 oppilasta eli 79% ikäluokasta.

Kyselyn tuloksia on analysoitu yhdessä koulun johtoryhmän ja yhteisöllisen oppilashuoltoryhmän kanssa. Tulokset on esitelty myös oppilaskunnalle ja oppilaskunta on saanut esittää tuloksiin kommenttejaan. Kyselyn tärkeimmät tulokset on esitelty Koti ja koulu yhdistykselle 13.10.2022 kokouksessa. Koti ja koulu yhdistyksen aktiivit ovat myös saaneet kommentoida suunnitelmaa.

Lukuvuonna 2021-2022 on otettu myös käyttöön ns. tasa-arvoagentit (KARVI: Tasa-arvo teoiksi ja todeksi JULKAISUT 19:2021 s. 5). KARVI:n raportti ehdotti kouluun perustettavaksi myös työryhmää, joka vastaisi koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöstä. Tämän työryhmän tulisi koostua sekä aikuisista että oppilaista. Koska kouluilla on valtavasti erilaisia tehtäviä ja velvoitteita, päädyimme sisällyttämään tämän vastuun lukuvuonna 2023-2024 rehtorin ja apulaisrehtorin vastuulle. Oppilaskunnasta valitaan ns. tasa-arvoagentit, "joiden tehtävänä on seurata ajankohtaista tasa-arvokeskustelua ja tuoda tasa-arvokysymyksiä säännöllisesti kouluun keskusteltavaksi". Toimintaa kehitetään yhdessä oppilaiden kanssa.

3. Millainen on tasa-arvoinen koulu?

a. Mitkä asiat koulussa voivat edistää sukupuolten tasa-arvon toteutumista?

Koulukohtaisessa kyselyssä kyseltiin myös oppilaiden näkemyksiä siitä, mistä syntyy tasa-arvoinen ja yhdenvertainen koulu. Kysymys oli selvästi alakoululaisille haastava sillä n. 50 oppilasta luokilla 3.-6. oli vastannut kysymykseen "en osaa sanoa", "en ymmärrä kysymystä" tms. Oppilaiden vastauksissa nousivat vahvasti kuitenkin esille kaikille reilu kohtelu, että ketään ei syrjitä ja kiusaamisen ehkäisy. Oppilaiden vastauksissa oli myös paljon erinomaisia vastauksia ja tämän kysymyksen kohdalla näkyi selvästi se, että yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon liittyvät asiat ovat olleet koulussa esillä edellisen mittauskerran jälkeen. Myös Unicefin kanssa toteutetusta lapsenoikeusperustaisen koulumallin pilotista ja sen jatkosta on varmasti ollut apua.

Muutamissa analyttisemmissä vastauksissa kuvattiin mm. seuraavaa:

- *"Semmonen missä kaikkia kohdellaan samalla riippumatta ihonvarista, vammaisuudesta, sukupuolesta ym."*
- *"Koulu, jossa kohdellaan kaikkia samalla lailla sukupuolesta, seksuaalisesta suuntautumisesta, uskonnollisuudesta, kotimaasta, tms. riippumatta."*
- *"Että kaikki sukupuolet (Tytöt, pojat ja muut sukupuolet) saavat osallistua koulun käyntiin ja harrastuksiin."*
- *"Se on sellainen, jossa kaikilla on hyvä ja turvallinen olo. Lisäksi siellä jokaista oppilasta kuunnellaan ja jokainen kokee tulleensa huomatuksi."*

Seuraavissa kappaleissa pohditaan, mitkä asiat voivat koulussa edistää tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista ja mitkä puolestaan voivat estää näiden tavoitteiden toteutumista.

b. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus opetustoiminnassa ja eri oppiaineissa

Opetustoiminnassa tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta tulee pohtia yhtäläisten mahdollisuuksien näkökulmasta. Kysymys on sekä opettajien tietoisista että tiedostamattomista asenteista ja oppilaiden kokemuksista.

3.-6. –luokkien oppilaista n. 74% koki, että opettajat kohtelevat samanarvoisesti eri sukupuolta olevia oppilaita joko aina tai melko usein. Prosenttiosuus on yhden prosentin erolla sama kuin edellisessä ja sitä edellisessä kyselyssä. Tämä kertoo siitä, että oppilaiden kokemus yhdenvertaisuudesta on pysynyt varsin muuttumattomana. 1.-2. luokkien keskusteluissa selvästi suurin osa oppilaista koki opettajien kohtelevan heitä samanarvoisesti. Joissakin 1.-2. luokkien vastauksissa nousi esille oppilaan oma vaikutus siihen, miten opettaja heitä kohtelee.

Käytös- ja oppimisongelmien erottaminen opettajien työssä on aina esillä pidettävä kysymys perusopetuksessa. Tähän liittyy myös keskeisenä kysymys sukupuolesta. Sama koskee oppilaiden rangaistuksia ja oppilaille annettavia huomautuksia.

Poikien heikompiin suorituksiin ja erityisesti motivaatio-ongelmiin tulee kiinnittää huomiota opetusmenetelmien valinnassa. Huono käytös itsessään ei saa vaikuttaa esim. yksittäisen oppiaineen arviointiin. Käyttäytymistä arvioidaan käyttämisen kriteerien mukaan.

Äidinkieli, matematiikka ja luonnontieteet ja PISA 2018: *Pisa -tutkimus siirtyi koronapandemian vuoksi vuodella eteenpäin, eikä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa päivitetäessä vielä ollut käytössä Pisa 2022 tuloksia.* Siksi pitäydymme suunnitelman pohjana edelleen vuoden 2018 Pisa-tuloksissa.

Oppimiserot tyttöjen ja poikien välillä olivat Suomessa edelleen OECD-maiden kärkeä vuonna 2018. Pisa 2018 –tutkimus nosti jälleen tämän ilmiön esille. PISA 2018 – tutkimuksen luonnontieteiden osaamisen kansainvälisessä vertailussa pojat olivat keskimäärin kaksi pistettä tyttöjä parempia, mutta Suomessa eroa on tyttöjen hyväksi 24 pistettä. PISA 2015 -tutkimuksessa vastaava suhde oli 4/19 eli erot tyttöjen ja poikien välillä kasvavat edelleen. Suomessa ero tyttöjen ja poikien välillä on luonnontieteissä *OECD-maiden suurin*.

Äidinkielessä tyttöjen ja poikien erot ovat vielä luonnontieteitäkin suuremmat. Erot lukutaidossa ovat myös kansainvälisesti suuret, mutta Suomi erottuu lukutaidonkin osalta selvästi. OECD-maiden keskiarvo on 30 ja Suomessa ero tyttöjen ja poikien välillä on jopa 52 pistettä.

Tutkimusten mukaan pojat myös viihtyvät koulussa tyttöjä huonommin. Tämä asettaa vaatimuksia opetuksen järjestämisen sisällöille ja lisää osaltaan vaatimusta opetussuunnitelman mukaisesta ilmiöpohjaisen ja toiminnallisen oppimisen kehittämisestä. PISA 2018 -tutkimus nosti erityisesti esille poikien heikon motivaation lukutaidon eroa selittävänä tekijänä. Tytöt lukevat osittain myös velvollisuudesta, mutta pojat eivät lue, ellei luettava kirja heitä motivoi.

Liikunta: Erityistä huomiota on kiinnitettävä esim. liikuntatuntien järjestämiseen niin, että tytöt ja pojat liikkuvat sekaisin eri ryhmissä, eikä tehdä ”tyttöjen pelejä” ja ”poikien

pelejä”. Vuorenmäen koulussa liikuntatunnit järjestetäänkin yhdessä kummallekin sukupuolelle, joten edellytykset hyvälle yhteistoiminnalle ovat olemassa. Myös Vuorenmäen koulun oppilaskyselyssä tämä nousi esiin useissa vastauksissa. Mm. kysymykseen, ”Mitä muuttaisit koulussamme, jotta se olisi enemmän tasa-arvoinen ja yhdenvertainen koulu?” saimme seuraavia vastauksia:

- ”Liikuntatunnin tasa-arvo”
- ”Ei tyttö vastaan poika pelejä”

Uskonto ja elämäkatsomustieto: Uskonnon ja elämäkatsomustiedon opetuksessa yhdenvertaisuuden teemoja on luonteva käsitellä ja ne kuuluvat oleellisena osana myös oppiaineiden opetussuunnitelmiin. Uskonnonopetus on tunnustuksetonta, eivätkä opettajan henkilökohtaiset mielipiteet saa näkyä opetuksessa. Oppitunneilla käsitellään opetussuunnitelman mukaisia teemoja mitään uskontoa nostamatta tai mitään toista arvostelematta.

Uskonnollisten tilaisuuksien suhteen tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, että koulukirkkojen ja hartauksien aikaan myös niillä oppilailla, joiden huoltajat ovat erikseen ilmoittaneet, että lapsi ei osallistu lain määrittämään hartauden harjoittamiseen on Opetushallituksen ohjeistuksen mukaista vaihtoehtoehtoista ohjelmaa, eivätkä hartaudesta pois jäävät joudu millään tavoin leimatuksi (OHJE: OPH-3903-2022).

”Tarvittaessa huoltajien kanssa voidaan sopia oppilasta koskevista yksilöllisistä järjestelyistä, jos huoltaja ei halua oppilaan osallistuvan kaikkeen juhlaan kuuluvaan ohjelmaan. Järjestelyistä sovittaessa tulee ottaa huomioon oppilaan turvallisuus. Järjestelyt, kuten oppilaan siirtyminen toiseen tilaan osaksi aikaa, tulee toteuttaa hienotunteisesti ja mahdollisimman vähän huomiota herättävästi. Juhlaan sisältyville yksittäisille uskonnollisille elementeille ei tarvitse järjestää korvaavaa ohjelmaa tai toimintaa.”

lähde: OHJE: OPH-3903-2022 luku 3

”Opetuksen järjestäjät voivat päättää, järjestetäänkö esi- ja perusopetuksen yhteydessä uskonnollisia tilaisuuksia ja toimituksia, kuten jumalanpalveluksia, uskonnollisia päivänavauksia tai muuta sisällöltään uskonnollista toimintaa. Uskonnolliset tilaisuudet ja toimitukset tulee järjestää erillään muusta toiminnasta.

Uskonnolliset tilaisuudet ja toimitukset sisältävät uskonnon harjoittamista. Perustuslain 11 §:n 2 momentin mukaan uskonnon ja omantunnon vapautteen sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan. Kukaan ei ole velvollinen osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen. Viimeksi mainitun perusteella oppilasta ei voida velvoittaa osallistumaan jumalanpalvelukseen, uskonnolliseen päivänavaukseen tai muuhun uskonnolliseen tilaisuuteen tai toimitukseen. Vapaus olla osallistumatta uskonnolliseen tilaisuuteen ja toimitukseen on riippumaton uskonnollisen yhdyskunnan jäsenyydestä. Näin ollen myöskään tiettyyn uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluvia ei voida velvoittaa osallistumaan asianomaisen uskonnollisen yhdyskunnan tai opetuksen järjestäjän itse järjestämiin uskonnollisiin tilaisuuksiin ja toimituksiin. Toisaalta perustuslain 11 §:n 2 momentin tarkoituksena ei ole estää muiden positiivista uskonnon harjoittamisen vapautta. Opettajien virkavelvollisuuteen kuuluu valvoa oppilaita myös koulun järjestämissä

uskonnollisissa tilaisuuksissa. Suositeltavaa kuitenkin on, ettei valvontatehtävään määrätä opettajaa vastoin tämän tahtoa.

Uskonnollisten tilaisuuksien ja toimitusten aikana on mahdollisuuksien mukaan järjestettävä vaihtoehtoista ja mielekästä toimintaa (perustuslakivaliokunta 2/2014 vp). Opetushallituksen mielestä lähtökohtana tulee aina olla, että vaihtoehtoista toimintaa on tarjolla. Vaihtoehtoisen toiminnan tulee olla, uskonnollista sisältöä lukuun ottamatta, luonteeltaan ja tavoitteiltaan mahdollisimman samankaltaista kuin siinä tilaisuudessa, jonka tilalla muuta toimintaa järjestetään. Vaihtoehtoista tilaisuutta ei ole välttämätöntä järjestää samanaikaisesti uskonnollisen tilaisuuden kanssa, mutta järjestelyjen tulee olla oppilaiden kannalta tasapuolisia.

Esi- ja perusopetuksessa tulee huolehtia myös siitä, ettei uskonnollisiin tilaisuuksiin osallistumisesta tai osallistumatta jättämisestä aiheudu oppilaalle leimautumista tai muita haitallisia seuraamuksia. Olennaista on, että oppilaan huoltajalle jää todellinen ja aito vapaus valita, osallistuuko oppilas uskonnollista ainesta sisältäviin tilaisuuksiin (perustuslakivaliokunta 2/2014 vp). Tilaisuuksien sisällöstä tiedotettaessa riittää yleinen luonnehdinta siitä, mikä tilaisuus on kyseessä ja missä se järjestetään. Tilaisuuden tarkkaa sisältöä ei tarvitse avata ohjelmatasolla, mutta esimerkiksi mahdolliset yhteistyötahot on hyvä mainita.

lähde: OHJE: OPH-3903-2022 luku 4

c. Asenteet:

Vuorenmäen koululla järjestetyssä oppilaskyselyssä (3.-6. lk) n. 86% oppilaista vastasi kohtelevansa kaikkia oppilaita samanarvoisesti riippumatta sukupuolesta. Tässä oli varsin paljon positiivista kehitystä ainakin oppilaiden oman kokemuksen mukaan, sillä edellisellä mittauskerralla prosenttiosuus oli vain 65%.

Asenneilmapiiriä kartoittivat myös väitteet ”muiden mielipiteet vaikuttavat minun omiin valintoihini” ja ”pystyn olemaan oma itseni koulussa”. 18% 3.-6. -luokkalaisista myönsi muiden mielipiteillä olevan väliä (prosenttiosuus oli täsmälleen sama kuin aiemmalla mittauskerralla) ja 49% oli sitä mieltä, että joskus muiden mielipiteet vaikuttavat (2019 osuus oli 46%).

Luokan asenneilmapiirin muodostumiseen luokanopettajalla on merkittävä rooli. Luokanopettaja voi rohkaista jokaista ilmaisemaan oman mielipiteensä ja toimia myös itse esimerkkinä siitä, miten erilaiset mielipiteet rikastuttavat keskustelua. Opetuksessa voi korostaa, että ihmisen mielipide ei ole pysyvä tila, vaan itse kukin meistä voi muuttaa mielipidettään, kun huomaa, että omassa näkökulmassa voisi olla tarkistamisen varaa.

d. Häirinnän ja syrjinnän ehkäisy ja siihen puuttuminen:

Tuoreen vuoden 2022 kartoituksen mukaan jonkinlaista häirintää oli 3.-6.-luokkalaisista kokenut 22% oppilaista. Tässä olemme parantaneet tuloksia huomattavasti, sillä edellisellä mittauskerralla prosenttiosuus oli peräti 45%. Vartaloon ja olemukseen kohdistuvat ikävät huomautukset oli häirinnän lajeista selvästi yleisin ja sitä oli kokenut 10%. Edellisessä kyselyssä kolme vuotta aiemmin vartaloon tai olemukseen kohdistuvia ikäviä huomautuksia tai nimittelyä oli 3.-6. luokilla kokenut 22%, joten tässäkin on hienoa edistymistä parempaan suuntaan.

Kunnan oppilashuoltosuunnitelman osana koulukohtaiset suunnitelmat oppilaan suojaamiseksi kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä. Koulussa toimitaan tämän

suunnitelman mukaan. Tärkeintä on oikean informaation antaminen ja ennaltaehkäisevä työ.

e. Oppilasvalinnat

Vuorenmäen koulussa varsinaista karsintaa oppilasvalintojen suhteen ei tehdä, muuta kuin oppilaaksiottoalueiden puitteissa. Kirkkonummen kunnalla on Kirkkonummen suomenkielisen varhaiskasvatus- ja opetusjaoston vahvistama päätös oppilaaksioton periaatteista, jota koulussamme noudatetaan.

Kirkkonummen kunnan opetussuunnitelman mukaan oppilailla on mahdollisuus alakoulussa valita a) A2 –kieli (ruotsi, saksa, ranska tai pitkän A1-ruotsin lukijoilla myös englantia) 4.-9. luokkien ajaksi ja b) valinnaiskurssi 5. ja 6. luokalla.

Opetussuunnitelma myös ohjaa, millä perusteella rehtori voi muuttaa tai lopettaa kokonaan valinnaisaineen opinnot (toimivalta tulee Kirkkonummen sivistystoimen hallintosäännöstä §70). Näitä perusteita ovat ainoastaan laaja-alaiset oppimisvaikeudet ja terveydelliset syyt.

f. Arviointi

Perusopetuksessa arvioidaan oppimista, työskentelyä ja käytöstä (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, s.49). Näistä käytös arvioidaan erikseen. On tärkeää, että opetusmenetelmät ovat monipuolisia ja oppilaalla on mahdollisuus monipuolisesti antaa näyttöjä osaamisestaan, jotta tyttöjen ja poikien arviointi ei muodostu kumpaakaan sukupuolta suosivaksi. Tytöt ovat useissa tutkimuksissa menestyneet paremmin kirjallisissa töissä.

Arvioinnissa tulee huomioida tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta myös oppilaiden erilaiset vammat niin, että oppilas ei joudu kohtuuttoman tehtävän eteen. Arvioitavaa tehtävää voidaan helpottaa monin tavoin tai jopa jättää jonkun oppilaan kohdalta kokonaan väliin, jos arvioinnin suorittaminen kaikille samansisältöisenä asettaisi oppilaat eriarvoiseen asemaan. Esimerkiksi kuulovammaiselta oppilaalta ei voi vaatia kuullun ymmärtämisen koetta, jos hän ei siihen vammansa takia kykene.

Erityistä huomiota on kiinnitettävä myös niiden oppilaiden arviointiin, joiden äidinkieli ei ole suomi. Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden vähäisen määrän takia tällaisia arviointitilanteita tulee yksittäiselle opettajalle suhteellisen harvoin. Tästä syystä onkin tärkeää, että S2 –arvioinnin kohdalla tehdään hyvää yhteistyötä eri opettajien ja erityisesti laaja-alaisen erityisopettajan kanssa.

Yhdenvertaisen arvioinnin toteuttamisessa olennaista on jatkuva ja monipuolinen arviointi ja näyttö. Erilaisten oppimistyylien kautta asia koskee suurta joukkoa oppilaita.

g. Oppilaiden osallisuus

Oppilaiden vahva osallisuus on Vuorenmäen koulun johtavia arvoja. Toimintakulttuurin tasolla oppilaan osallisuuden toteutumiseksi on oltava selkeät rakenteet, jotta oppilaan kokemus osallisuudesta ei ole yksittäisen opettajan mielenkiinnosta kiinni.

On muistettava, että oppilaan kokemuksellinen osallisuuden tunne on eri asia kuin osallistuminen ja vaikuttaminen. Oppilas voi kokea vahvasti olevansa osallinen kouluyhteisöön vaikkei toimitakaan aktiivisesti itse kouluyhteisön osana. Oleellista on, millainen yhteishenki talossa vallitsee. Yhteiset perinteet, yhtenäinen toimintakulttuuri ja koulun omat ”jutut” (koulun slogan ja logo, yhtenäiset hupparit jne.) voivat parhaimmillaan luoda vahvaa yhteisöllisyyttä ilman, että kaikkien täytyy itse olla toimimassa.

Oppilaan osallisuutta tukevan toiminnan tulee olla matalan kynnyksen toimintaa, jotta mahdollisimman monella olisi mahdollisuus osallistua siihen. Vuorenmäen koulussa oppilaan osallisuutta tukevaa toimintaa ovat mm.

- oppilaskuntatoiminta
- digiagentit
- ympäristöagentit
- välituntiliikuttajat
- ruokaraati
- vertaissovittelu eli verso
- ja tasa-arvoagentit

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta oleellista on, että kaikilla on samanarvoiset mahdollisuudet osallistua ja valituiksi tulee monipuolisesti eri luokkatasoja ja erilaisia oppilasryhmiä edustavia oppilaita, jotta toimintaa ei kehitetä vain yhteen suuntaan.

Oppilaskunnan vaalien kohdalla tulee pitää huolta siitä, että vaalitapa on ehdottoman tasapuolinen. Erittäin tärkeää on myös, ettei opettajan mielipide saa vaikuttaa äänestykseen.

Myös demokratian ja demokraattisten prosessien harjoittelu on tässä tärkeää. Oppilaiden on tärkeää oppia, että demokratia ei ole vain enemmistön ehdotonta valtaa, vaan demokratiaan kuuluu vahvasti vähemmistöjen ja erilaisuuden kunnioitus sekä suojelu.

h. Ohjaus

Ohjauksen osalta yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta on erikseen mainittu Vuorenmäen koulun ohjaussuunnitelmassa.

i. Esteettömyys

Koulun arjessa kiinnitetään huomiota esteettömyyteen. Tämä pätee sekä arjen toimiin, siirtymiin että valmiuteen tilojen kalusteissa. Koulussa on hissi, jonka käyttö on sallittu vain sitä oikeasti tarvitseville. Mukaan voi ottaa enintään yhden avustajan.

j. Seksuaalissävyytteinen puhe / syrjivä kielenkäyttö / muukalaisvihamielinen puhe / muu vihamielinen puhe

Vuorenmäen oppilaskyselyssä 9/2022 yleisin häirinnän muoto oli vartaloon tai ulkonäköön kohdistuvat ikävät huomautukset ja kommentit. Tällaisia oli kuullut tai havainnut 16% vastanneista. Kansalaisuuteen kohdistuvaa syrjintää oli nähnyt tai havainnut vain 8% vastaajista. Tämä selittyy sillä, että Vuorenmäen koulussa on kovin vähän muun maalaisia kuin suomalaisia. Tosin, se voisi olla myös lisäävä tekijä, kun hieman suuresta enemmistöstä ulkonäöltään poikkeavat huomataan helpommin.

Kiroilua tai muuta asiatonta puhetta ei kyselyssä suoraan kysytty. Se ei siis erityisesti näy tuloksissa, mutta arkikokemus on, että edelleen tällaista esiintyy melko paljon. Tätä puhetta kuitenkin tuottaa melko pieni joukko koulumme oppilaita.

Oleellista on se, että koulun aikuiset puuttuvat asiattomaan kielenkäyttöön aina kun sellaista ilmaantuu. Puhe voi olla seksuaalissävyytteistä, syrjivää, muukalaisvihamielistä tai muuta ns. vihapuhetta. Myös kiroiluun tai muuten loukkaavaan puheeseen tulee aina puuttua.

k. Sosiaalinen media ja muu sähköinen maailma

Vuorenmäen koulun oppilaista lähes kaikki ovat jossakin sosiaalisen median palvelussa. Mitä vanhemmaksi oppilaat tulevat, sitä suurempi osa viestinnästä siirtyy sosiaaliseen mediaan.

Vaikka suuri osa sosiaalisen median viestinnästä tapahtuukin oppilaiden vapaa-ajalla, on tärkeää, että koulu tarjoaa ohjausta ja opastusta siihen, miten sosiaalisessa mediassa toimitaan ja miten kauaskantoisia seurauksia vitsiksi tarkoitetuilla päivityksillä voi olla. Koulun tehtävänä on kasvattaa lapsista ja nuorista vastuullisia internetin käyttäjiä, jotka osaavat verkostojen pelisäännöt ja tuntevat vastuunsa.

Koulu voi myös tarjota luonnollisen foorumin, jossa voidaan puhua esim. eri palveluiden ikärajoista ja muista käyttörajoituksista. Lukuvuonna 2023-2024 aloitetaan koko kunnan tasolla myös yhteistyö Someturvan kanssa. Oppilaat saavat ohjeet Someturvan käyttöön syksyllä 2023.

Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon teemat nousevat äkkiä esille kun puhutaan erilaisista sosiaalisen median ryhmistä. Opettajan tehtävä ei ole toimia näissä ryhmissä moderaattorina, mutta opettaja voi ohjata oppilaita ymmärtämään, miltä tuntuu olla luokan ainoa, jota ei johonkin ryhmään ole hyväksytty tai jolle ei koskaan ryhmässä vastata.

Sosiaalisen median kohdalla on erityisen tärkeää korostaa myös sitä, että Suomen laki koskee myös verkkokeskusteluja. Oppilaille voi helposti syntyä käsitys, että anonyymisti voi verkossa sanoa mitä vaan. Omista sanoistaan voi joutua kuitenkin vastuuseen, vaikka ne olisikin sanottu nimimerkin tai muun anonyymiteetin takaa.

4. Selvitys oppilaitoksen tasa-arvotilanteesta

a. Oppilaitoskohtaisen kyselyn taustaa ja koulukohtaiset tulokset

1.-2. luokille toteutetussa kyselyssä/luokan keskustelussa ei noussut merkittäviä tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyviä haasteita.

3.-6. luokille toteutetussa kyselyssä korostuivat mm. seuraavat asiat:

- 74% koki opettajien kohtelevan oppilaita samanarvoisesti sukupuolesta riippumatta. Tulos oli hyvin samansuuntainen vuonna 2015 ja 2019 toteutettujen kyselyiden kanssa
- Oppilaat kokivat opettajien kohtelevan heitä huomattavasti paremmin samanarvoisesti kuin miten oppilaat kohtelivat toisiaan. Selvästi suurin osa koki opettajien kohtelevan aina oppilaita samanarvoisesti ja oppilaiden keskinäisissä suhteissa vastauksissa korostui melko usein -vaihtoehto.
- 86% oppilaista koki voivansa olla oma itsensä koulussa joko aina (55%) tai yleensä (30%). Tässä oli muutaman prosenttiyksikön hiipuminen tuloksissa edelliseen kyselyyn verrattuna, mutta ero ei ollut tilastollisesti kovin merkittävä.
- 22% oppilaista oli kokenut viimeisen vuoden aikana jonkinlaista häirintää (2019 tulos oli 45%) ja hieman useampi eli 30% (vuonna 2019 55%) oli nähnyt häirinnäksi luettavaa toimintaa. *Tässä asiassa olimme siis edistyneet hienosti.*
  - Vartaloon tai olemukseen kohdistuneita ikäviä huomioita oli kohdannut 10% oppilaista (2019 luku oli 25%). Vuonna 2015 asia kysyttiin sanamuodolla ”vartaloon tai seksuaalisuuteen kohdistuneita ikäviä huomioita”. Vuonna 2015 prosentti oli 18,2%.
  - Varsinaista lähentelyä tai koskettelua oli kokenut ainoastaan 3% vastanneista, kun vuonna 2019 luku oli 10%.

- Yksi merkillepantava asia häirintään liittyen oli, että ainoastaan 8% oli kertonut häirinnästä koulun aikuiselle ja näistäkin puolessa tapauksista oppilas koki, että häirintä jatkuu puuttumisesta huolimatta.
- Yleisimmät syyt syrjinnälle olivat oppilaan mielipide tai vammaisuus. Noin 15% koki, että häntä oli syrjitty oman mielipiteen takia ja 12% koki nähneensä syrjintää vammaisuuden takia.
- Vuoden 2019 kyselyssä kärjessä olivat mielipide (25%), vammaisuus (16%) ja ikä (14%) kun vuoden 2015 kyselyssä taas yleisimmät syyt syrjinnälle olivat mielipide (50%), terveydentila (10,9%) ja perhesuhteet (12,5%). Oppilaista 52% ei ollut havainnut syrjintää vuonna 2019.
- *Em. tulosten perusteella voidaankin todeta, että syrjintä koulussamme on selvästi vähentynyt vuoden 2019 ja 2015 kyselyistä.*

b. Kyselyn pohjalta sovitut kehittämisalueet

- Panostetaan vahvasti ennalta ehkäisevään toimintaan koulun suunnitelmien mukaisesti (suunnitelma oppilaan suojaamiseksi kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä sekä tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma) esim. KiVa-tuntien tai ympäristöopin yhteydessä. Huomioidaan asian käsittely myös lasten oikeuksien näkökulmasta.
- Panostetaan erityisesti siihen, miten oppilaat puhuvat koulussa toisilleen.
- Otetaan vakavasti kaikki ilmoitetut häirintätapaukset ja selvitetään ne loppuun asti ja huolehditaan myös seurannasta.
- Panostetaan sivistyneeseen ja kohteliaaseen kielenkäyttöön kaikessa vuorovaikutuksessa.
- Korostetaan toiminnassa mielipiteen vapautta ja oikeutta erilaisiin näkemyksiin.
- Painotetaan erilaisuuden olevan rikkaus.

5. Tarvittavat toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi

a. Lyhyen aikavälin tavoitteet

- Jokainen ilmoitettu häirintätapaus selvitetään ja huolehditaan riittävän seurannan avulla myös, ettei epäsuotava käytös jatku. Tarvittaessa määrätään rangaistus.
- Puututaan asiattomaan kielenkäyttöön ja opetellaan vaihtoehtoisia toimintatapoja.
- Jokaista oppilasta kohdellaan yhdenvertaisesti ikään, rotuun, sukupuoleen, uskontoon tms. katsomatta.
- Korostetaan toiminnassa mielipiteen vapautta ja oikeutta erilaisiin näkemyksiin.

b. Pitkän aikavälin tavoitteet

- Oppilaiden puhetapa toinen toisilleen ja opettajille muuttuu myönteiseksi ja ystävälliseksi.
- Tuloksissa on merkittävä ero myönteiseen suuntaan seuraavaan mittaukseen mennessä.

6. Suunnitelmasta tiedottaminen

a. Henkilökunnalle

Vuorenmäen koulun henkilökunnalle suunnitelmasta tiedotetaan opettajainkokouksissa. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuusasioita käsitellään myös luokka-astetiimeissä.

b. Oppilaille

Oppilaille suunnitelmasta tiedottavat opettajat. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden teemoja käsitellään monessa oppiaineessa ja monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa.

c. Huoltajille

Huoltajille suunnitelmasta tiedotetaan Wilman kautta ja vanhempainilloissa.

7. Arviointi ja seuranta

Suunnitelman toimivuutta seurataan Vuorenmäen koulun yhteisöllisessä oppilashuoltoryhmässä ja suunnitelmaa päivitetään yhdessä henkilökunnan ja oppilaiden kanssa vähintään kolmen vuoden välein eli viimeistään syksyllä 2025. Vähintään kolmen vuoden välein toteutetaan myös uusi oppilaskysely, jonka pohjalta pohditaan uusia korjausliikkeitä suunnitelmaan.